

Numerul 34. Oradea-mare (25 august) 6 septembre 1896. Anul XXXII.

Ese duminica. Abonament pe an 10 fl., pe 1/2, de an 5 fl., pe trei luni 2 fl. 70 cr. Pentru România pe an 25 lei.

George Popa.

Gin vremuri de restriste este bine să ne aducem aminte de zilele noastre mai fericite, căci amintirea lor ne alină suferințele, ne mângăie durerile, ne însuflă încredere în puterile noastre și speranță într'un viitor mai bun.

Noi Românii de multe ori am avut asemenea intervaluri de res-gândire, căci neam mai espus pericolelor n'a prea fost decât al nostru.

Așezați de marele Traian, drept sentinelă a latinității, la resăritul Europei, în calea năvălirii semănțiilor barbare, — vécuri întregi am fost impresorați și atacați de dușmani, cari au voit să ne stingă vieța.

Acest proces de distrugere ne-a pus la grele încercări; câte odată eră p'aci să ne cufundăm în noianul peririi: dar vitalitatea elementului nostru totdeauna ne-a întărit rëndurile și valurile au trecut deasupra noastră.

Tăria noastră de vieță ne-a ridicat la ivelă, în tóte epocele și în tóte părțile, niște bărbați, cari au știut să conducă poporul la bine și la progres.

Un astfel de fruntaș a fost și acela al cărui portret ilustréză pagina acésta. Este bine să-i improspetăm memoria tocmai acuma, când turbarea șovinismului deslănțuit nu mai respectă nimica, spre a-l presintă drept model de caracter în Țupta pentru existența noastră națioală.

GEORGE POPA.

George Popa a fost unul din acei conducători ai noștri, cari nu se vérese la locul prim, numai pentru ca să-i védă lumea; nici nu declamă frase sunătore, spre a fi aplaudați și tãmăiați. Lipsit de ori ce sentiment vanitos și neavând alt scop decât binele poporului seu, el a lucrat retras în liniște, desprețuind fanfaronada ce-și face reclame și-și duce meritele în piață. Modest și serios, el nici odată n'a rêvnit la serbătoriri triumfale și la alte semne efemere ale popularității fórte ieftine, — ci totdeauna stima de obște a mers de i s'a închinat.

Cereul lui de activitate a fost Ungaria și în deosehi Aradul, unde a petrecut cea mai mare parte a vieții sale.

S'a născut în comuna Gașa, comitatul Arad, din

părinți economi nobili (de Teiuș.) A studiat școlile elementare în satul natal, gimnaziul la Arad și dreptul la Oradea-mare. Apoi s'a dus la Peșta, unde a făcut practică advocațională, mai apoi censură de avocat și ca atare ș-a deschis la 1846 cancelărie la Arad, devenind în curând un avocat foarte căutat.

În anul următor, la 1847, s'a însurat cu Alesandra Popovici, cu care a dus o fericită viață conjugală. Copiii înse n'a avut.

Vini apoi anul 1848, cu viforele sale destructoare. A fost izbit și el. Părintele său a căzut victimă furiei revoluționare.

După domolirea rescălei, în octombrie 1849, comisarul împărătesc L. Majthényi i-a oferit postul de pretor în cercul Șimandului, comitatul Arad. La îndemnul prietenilor săi, a primit și de aici dată activitatea sa publică. La 1852 fu numit protopretor la Cinteiu, la 1854 mutat în aceeași calitate la Boroș-Ineu, iară în 1857 la Salonta în Bihor. Unde era trebuință de o mână de fer, de o diligență neobosită și de un caracter nepetăat, pretotindenea se trimitea Popa. În toate cercurile aceste se povestesc și aștăzi legende despre dreptatea lui. Ungurii de la Salonta și acuma vorbesc numai cu stimă de protopretorul George Popa, care a restabilit siguranța publică și a regenerat cercul.

Calitățile lui escelente în curând i-au deschis un teren mai nalt. La 1859 fu numit referent la forul apelator din Oradea-Mare, iar la 1861 la tribunalul cambial din Arad, unde stăruia să se înființeze Asociațiunea națională pentru cultura poporului român.

La 1861 s'a ales deputat și ca atare a ținut mai multe cuvântări în dieta din Peșta, pentru revindecarea drepturilor poporului român.

La 1862 a fost numit jude la tabla regescă din Budapeșta; aici în anul următor a îndurat o lovitură crudă, i-a murit soția. De aici în timp scurt a fost permutat la Viena, unde în 1864 s'a numit consilier referendar la cancelaria aulică și nu peste mult comite suprem în comitatul Arad, funcțiune ce ocupă cu demnitate, până la moarte în 1867.

Mărtașii săi a cuprins în doliu toate inimile românești și memoria-i va fi în veci stimată.

Cugetări

Ori-ce faptă rea lasă în noi simțăminte rele, gata să dea naștere altor fapte rele.

*

Uitarea face mai multe servicii inimei decât memoria face spiritului.

*

Cine uită, a iertat; cine iertă, va încerca să uite.

*

Educația face pe om și omul face poporele.

*

Sunt puține femeile ale căror morite dureră mai mult decât frumusețea lor.

*

Când ai un prieten bun, du-te pe la el mai des; căci de drumul pe care nu umbli cresc burueni și scaeci.

*

Ori-ce creator nu iubește și nu înțelege bine decât propria-i operă.

Catrina.

Prolog.

Cititorule, hârtia nefiind de mare preț
Și ea suferind s'asculte și pe trist și pe glumeț,
Povestii-voiu o 'ntemplantare, precum vești ce-i scrisă 'n
rime,

Ca mai lesne s'o citească drăgălașa tinerime
Și din ea să tragă pilde, séu să ridă,

Cum o vrea ...

Povestirea? ...

I de pe vremea când de fel nu se
glumia

Cu iubirea ...

Și la cinste toate mândrele feciore

Mult mai mult țineau ca la ochi și ca la sóre;
Iar decă își legau viața de-un flăcău,

Cuvântul dat

Nu l-ar mai fi luat chiar decă

Le cerea un împărat;

Nu ca ați când fecioria ca o marfă e vândută
Și-or ce buză de fecioră cu parale se sărută;
Iar onórea reparată póte fi cu bani de aur!..
Câte frunți cu lămâi și cu foi de verde laur
Veștejite astfel nu trec pragul, merg la cununie
Și biserica le iertă ...

Iertători aș vré să fie

Toți cu-aceea ce ucis-a pentru cinste-al seu iubit,
Iar în urmă de durere ea și pruncul au perit!..

Se numia Catrina fata și eră de peste Jiu,
Ochi avea ce vioarele, pěr buclat și aurii;
Dinții ca mărgăritarul și gurița de tot mică;
Foi de rosă din obrazu-i se părea mereu că-i pică;
Vorba-i seménă a murmur de isvóre,

Risul ei

Cu 'ngănări de păserele ...

Respândia miros de tei,

Când se 'mpotriviá lui Neagu nevrând betele să-i deie,
Seménă mai mult a țină, socoteai că nu-i femeie
De la țără ...

Și la vorbă, și la port, drăgălașe, de
iubit,

Ani întregi de lângă dēnsa nu te-ai mai fi deslipit.
Nu șcicia să cocheteze, nici să scrie lungi bilete,
Ne cum să le împărtășcă din manșone și casete,
Fără măcar să roșescă ...

Oh! hârtie câte-aduni!

Adevăruri mari, eterne, mofturi, glume și minciuni;
Ca Isus de răbdătoare și de blândă ești hârtie,
Dese ori gândesc la tine cu ce nevinovăție
Prevestești nefericirea ori vieța ne-o faci raiu!..
Ce ții tu când parfumată numai pe la sinuri stai?
Dar mototolită 'n coșniți?

Dar în scrumuri prefăcută?

Ce simțesci când o vergină cu foc dulce te sărută
Și te legă cu panglică, te păstrează 'n veci de veci.
Câte forme, câte forme și zadarnice și seci
De la naștere, la grópă mai ți-e dat spre 'ndeplinire..
Mórte pui la mii în suflet iar la alții multămire!

De la Jiu eră Catrina și nici buche nu șcicia;
Taina inimei cu ochii dór cândva decă-o spunea
Și atuncea mult mai bine ca în cărți eră rostită;
Dēnsa, ce grăia odată, eră vorbă chiar sfințită.

Fată mândră și semetă, chipeșă, de ai fi ȕis
 Ca să fie 'mpērătēsă 'n cartea sōrtei i-a fost scris
 Și ea biēta păziā turma, ȕiua tōtā in cāmpie
 Și sciea cā-i diminētā, după glas de ciocārliē,
 Sērā, după tōca popei, mieȕul-noptii, după cer;
 Neagul ei cā este mândrul și voinicūi grānicer,
 Care s'a luptat la Plevna ș-o să-i fie lui soȕie
 Cānd in turmā se vor strīnge ca la capete o mie:
 Oi, herbeci, ieȕi și mānzare, capre, ȕapi și mielușei,
 D'āia Trina ȕi și nōpte, îi păziā ca ochii ei
 Și îi numērā intr'una, dōrā mia s'o 'mplinēsă,
 Cu alesul ei, in urmā, pe vecie să trăiēsă!

Neagu? . . .

Fire blestēmātā-i sburā gāndu 'n alte părȕi
 Ș-apoi cāte nu-i ghicise Chiva 'n bobii ei și 'n cārȕi?
 N'o să punā cununie . . .

Māndra lui nu i s'alege;
 Pōte-o fi din alte sate, pōte-o fi din altā lege;
 Dar Catrina nu-i și pace, ea-i de ghindā n'o șciu eu?
 Îi spunea adesea baba ȕicēnd:

— Bobii spun cam reu . . .

— Ca taci babo, tacā-ȕi gura, precum faci îȕi ese
 tōte;

Mie? . . .

Reu de ce să-mi mērgā, eu me prind cā nu
 se pōte.

Sūnt vitēz și pot cu tōte de odatā să me lupt;
 Cānd eram mic, la lupōicā spune mama cā am supt.
 Dragā-mi-e și cea plāvīȕā, ș-a ciorōicā, și cea smērdā:
 Nu de glōnȕe grānicerul, ci de dor o să se piērdā"
 ȕieca Neagu;

Iar Catrina-i tāiā vorba c'un pupat.
 Ce arare, de tot silnic, mai erā inapoiat.
 Toȕi sātenii 'nȕelesese cā el nu iubiā pe Trina,
 Inzādar erā frumōsā și mai māndrā ca sulfina;
 Iubiā Neagu pe Rāȕiȕa, iar de ea n'avea habar!
 Ocoliā să-i spunā verde, vorba inapoi să-șī iee;
 N'avea témā, erā tare . . .

Ce să-i pese d'o femeie!

— Spune Neagule, respunde dēcā este-adevērāt
 Cele ce s'aud prin lume . . .

Gāndul de ȕi-a fost curat?
 De îmi mai păstrezi credinȕa sfāntā și adevērātā,
 Ce de tine și de mine de demult a fost juratā.
 Spune-mi, jurā p'a ta armā, pe mondirul care-l porȕi,
 Cā vei fi al meu pe viētā . . .

Sēu de nu, aȕi sūntem
 morȕi!"

Dice și ca șoimul ochii spre copilul ei ținteșce,
 El, mānuȕile intinde, rīde, plānge, gungureșce . . .

Neinduplecat, amarnic, tare precum este ferul,
 La hotarul țērii sale stā de pazā grānicerul,
 Gāndu-i sbōrā mult mai iute decāt fulgerul . . .

Dar pace . . .

Nici cuvēt el nu rosteșce, ca pāmēntu-acuma tace.

„La feciorul teu și mie, Neagule ce-ai de respuns?
 Spune-mi sēu cu a ta armā chiar acum vei fi strā-
 puns“.

Ingrozit întōrce faȕa de la dēnșii . . .

In spinare

Ca leōicā disperatā Trina fār să șcie sare;
 I sbōrā arma de sub cōpsā și-l strāpunge tocma 'n
 piept;

Gemetile lui țēranii, sentinelele deștept;
 Toȕi alerg și toȕi se mirā, dau alarmā, urlā valea,
 Lac de sānge giurueșce, inroșitā-i tōtā calea . . .
 Iar Catrina ride, plānge, îșī māngāe al seu prunc;
 Nici n'āude, nici nu vede pe cei ce ca lei s'arunc
 Ca s'o lege, s'o insulte și s'o ducā la 'nchisōre;
 Par cā fārā Neagu dēnsa vrē ca să mai vēdā sōre,
 Lunā, riu, livede, vale ori dumbravā, ori colnic;
 Pentru ea acum pe lume nu a mai remas nimic.
 Turma ei, cāsciōra, tōte, stau stinghere ca și dēnsa,
 Tatāl ei bētrān și gārbov d'astā șcire mult mai
 plāns-a,

Mult rugat-a stāpānirea dar . . .

Ea nu s'a 'nduplecat;
 Nimeni glasul lui sērmanul, nimeni nu l'a ascultat!

Și i-a despārȕit pe viētā, numa-o fōe de hārtie
 Cartea cea de judecatā . . .

Ș-o primise fār să șcie
 Cā prin dēnsa osīnditā erā Trina . . .

Cu ce foc
 A mai blestēmāt atuncea sōrta și cumplitu-i joc!

I s'a stins de dor copila, nu d'a silniciei muncā,
 Cum se sting atāȕi ce 'n temniȕi fārā milā se aruncā
 Și pe carii nu-i apēsā lanȕul, ci mute dureri
 Și nu pot decāt in mōrte să gāsēsă māngāieri!

Bucureșci, 30 decembre 1895.

SMARA.

Bibliografie.

I. Nenișescu: „De la Românii din Turcia Europeană.
 Bucureșci 1895“.

Cetitorii noștri șciu, cā Academia Romānā a
 decernat in sesiunea sa de astā primāvērā premiul
 Nasturel-Herescu de 4000 lei lucrării dlui I. Nenișescu
 intitulatā „De la Românii din Turcia Europeană“.

Lāsām să urmeze aici intēiu raportul general
 al dlui Gr. G. Tocilescu, apoi raportul special al dlui
 A. D. Xenopol, presintate Academiei asupra acestei
 lucrări.

Opera dlui I. Nenișescu se presintā nu se pōte mai
 bine: scrisā intr'o limbā clarā și corectā, cu un
 stil cald și colorat, in forma atrāgētōre și variatā
 a unei relaȕiuni de cālētōrii, o ceteșci de la ince-
 put și pānā la sfērșit — și nu sūnt mai puȕin de
 640 de pagine — fārā ca să simȕi greutate. Din
 contra, guști o adevērātā plācere, devii din ce in ce
 mai curios, te impārȕășceți cu tot ce a vēȕut și simȕit
 cālētōrul, și acesta cu spiritul seu adānc observator, cu
 sufletul seu de poet și de artist, cu erudiȕiunea sa so-
 lidā, a vēȕut și a simȕit multe și de tōte și a intrupat
 in cartea sa datele cele mai preȕiōse pentru etnografie,
 pentru literaturā și istorie, ca și pentru priceperea re-
 laȕiunilor politice din Peninsula Balcanicā.

Cu astfel de conducētōr n'ai să-ȕi perȕi timpul
 inzādar: el aresāte ducā prin tōte colȕurile, unde vije-
 lia vēcurilor a imprāșciat trāmbe, trāmbe, pānza unui nobil

popor, așa de mult inzeștrăat cu toate darurile și însușirile minții, sufletului și corpului; ai să iubești acest nēm, ai să prinzi milă de el, căci nu e alt decât vlăstarul aceleiaș tulpine din care a eșit întreg nēmul românesc; ai să te miri cum de și-a păstrat dēnsul limba, datinele, năravurile strămoșești, numele chiar de Armān, adecă de Român. Și nu sūnt mai puțin de 861.000 până la 1.000.000 Armānii noștri! *Țintari, Cuțovlachi, Romāni Macedoneni*, cum veți voi a-i numi, ei se întind pālcuri, pālcuri, în Macedonia, Albania, Epir, Tesalia și până chiar în Grecia. Ei sūnt elementul inteligent, întreprinzător, comercial și industrial al peninsulei. Ei, meșteri zidari; ei, meșteri argintari, cioplitori în pētră, în lemn, pușcași, hangii, cismari și potcovari, neguțatori și bancheri! Ei, neastēpērați ciobani, cari, de cum începe să frunđărescā și până ce târziu tōmna să moinescā, se duc la munte cu turmele lor, iar bărbatele neveste, bētrānii și copiii rămān ca să păzescā satele, să lucreze ogōrele și să pōrte grijā de gospodāria casei. Armānii, așa cum ni-i zugrăvește dl Nenișescu, nu se lasă mai pe jos de frații lor din Nordul Dunării, nici prin hārnicia la lucru, nici prin agerimea minții; legăturile familiare sūnt din cele mai solide și curate; obic iurile la naștere, nuntă și in-mormēntare, credințele religioșe și superstițioșe, portul, limba, literatura poporală, situațiunea școlei și bisericeii, raporturile etnice, geografice, culturale și politice dintre Albanezi, Bulgari, Sērbii și Romāni Macedoneni, — nimic nu scapā neobositului călător, care în 25 capitole minunat rēnduite așterne minții cititorului un șir de tablouri atât de variate și interesante.

Cartea dlui Nenișescu are și o altă însemnătate: Armānii în Peninsula Balcanică se presintă etnografului pretutindeni și nicāiri; trebuie să șcii să-i cauți și să ai interesul și iubirea de a-i căută. Scrierile călătorilor străini urmăresc planuri cu totul vrājmașe Armānilor. Grecii, Sērbii, mai ales Bulgarii, ar voi să-i ștergā de pe fața pământului, cum îi șterg și din operele și chartele lor etnografice. Fiecare stat urmărește scopurile sale în peninsula. Pe noi Romānii ne lēgā, independent de ori-ce alte preocupāri, legături de sānge cu frații noștri. Trebuie să șie Romānii din regat, că mai sūnt frați de ai lor și din colo de Dunāre, și peste Balcani, și până la porțile Atenei! Lipsiā inse cartea, care să arate unde sūnt, ce sūnt, cum petrec acești frați Romāni, și să deștepte în toți sințemēntul solidarității unei origine comune.

Dl Nenișescu ne-a dat o asemenea carte, inzeștrăat cu ilustrațiuni și o chartă etnografică, scrisă cu minte și inimă romānescă.

GR. G. TOCILESCU.

*

Scrierea dlui Ioan Nenișescu, „De la Romānii din Turcia Europeană“, asupra căreia onorabila comisiune mi-a cerut să-mi dau părerea, este o lucrare întinsă, care cuprinde 608 pagini mari în 8°, frumos tipărită, inzeștrăat cu aprōpe una sută de fotografii originale luate de ēnsuș autorul la fața locului și cari infățisēzā tipuri de omeni și aspecte ale locurilor din regiunile locuite de Armāni, numele național al Romānilor din Peninsula Balcanului.

Sistemul urmat de dl Nenișescu în espunerea rezultatului explorārilor sale este acela al unei simple, dar atrăgătoare, povestiri de călătorie, însemnată de acele o făcea pas cu pas, din localitate în localitate, descriind cum îi veniā sub pēnā frumuseșile naturii sēu întēmplări din călătorie, reproducēnd convorbirile avute

cu deosebite personajei întēlnite în cale, precum și cugetările ce toate aceste întipāriri le treziā în mintea autorului. Acest sistem are folōsele și neajunsurile sale. El rāpește cărții caracterul unei cercetări științifice și-i dā mai curēnd unul literar. În loc de capitole referitoare la materii, se întēlesc popasuri făcute în drumul seu; aceeaș cestiune revine adese-ori de doue sēu de trei ori sub condeii autorului. Cercetările sale sūnt imprășciate și rezultatele lor trebuie culese din tot cuprinsul scrierii; ele nu rees de la sine, cum s'ar întēmplā lucrul, dēcā poporul Armānilor ar fi fost cercetat din diferitele puncte de vedere ale unui studiu etnografic. Sistemul urmat de dl Nenișescu are inse și un merit netăgăduit, acela de a înlăturā ariditatea unui studiu și de a introduce cu toate aceste aceleaș adevēruri pe calea mult mai plăcută a întipāririlor estetice. Miscuit utile dulci, cum șice Horașiu.

Scopul urmărit de dl Nenișescu în scrierea dsale, scop de care trebuie să ținem sēmā, a fost de a atrage luarea aminte a poporului nostru asupra fraților sei din Peninsula Balcanului și, prin o plăcută și atrăgătoare povestire de călătorie, să-l punā în puțință de a culege o mănōsă recoltă de idei și de simțeminte. Este de nevoie pentru poporul nostru, cel întins dar rēschirat și espus din toate părțile la prigoniri și amenințări în a lui esistență, de a întări chitul ce trebuie să unescā imprășciatele lui mădulare, de a trezi simțemēntul solidarității nēmului, de a cimentā cât se pōte mai mult dragostea cătrā elementele despărțite de noi, căci un popor nu trăieșce numai ca materie, ci și ca idee.

Cartea dlui Nenișescu urmăreșce cu totul alt scop decât aceea bunăorā a dlui Weigand, care studiezā mai mult elementele psihologice ale poporului armānesc din punct de vedere curat științific și este eminentă, inse abordabilă numai erudiților. Scrierea dlui Nenișescu e menită a trezi în sufletul ori-cărui cetitor o adāncă simpatie pentru obiectul cercetărilor sale, ramura armānescă a poporului român, căci e un lucru neindoeinic pus în cea mai vie luminā prin scrierea ce o analizām, anume eminentele ēnsușiri morale și intelectuale ale acestui nobil vlăstar al nēmului nostru. Toate cercetările dlui Nenișescu l'au convins despre un fapt de o însemnătate netăgăduită, marea curățenie morală a familiei armāneșce. Dsa esplică, din adānca nevoie de a-ș păstrā puritatea moravurilor, retragerea acestui popor în creerii munților, unde viața este grea și agonisirea traiului anevoioșă. În asemēnare cu această curățenie a moravurilor armāneșce, dl Nenișescu aduce o mulțime de dovești de lipsa de moralitate a Bulgarilor și a Grecilor, căci acești din urmă esercitā o influență degradatōre chiar și asupra Armānilor ce se dau în apele lor, — așa numiții Grecomani. Armānii sūnt apoi și elementul cel mai inteligent din Peninsula Balcanului, și doveștile acestui fapt resar la fie-ce pas din scrierea dlui Nenișescu: meșteri în deosebitele meserii, precum argintari, cismari, croitori în haine bogate, ei esercitā și profesiunile liberale de arhitecți și dascāli. Casele lor sūnt cele mai bine ținute de mână neobosită a gospodāriei armāneșce. Aristocrația intelectuală a Peninsulei este reprezentată de elementul armānesc, fapt de o mare însemnătate socială și care, de și erā cunoscut mai de mult, este pus în o luminā nouă și vie prin observațiunile personale ale dlui Nenișescu.

Bogăția Armānului provine inse din munca sa stăruiatōre și neobosită, și cu drept cuvēnt respinge dl

Primul amor.

Nenişescu asemănarea făcută de Weigand în această privire între Armân şi Evreu.

Acest element etnic, atât de interesant în privirea însuşirilor sale morale şi intelectuale, nu este aşezat în o masă mare şi compactă, ci este răspândit în insule, mare parte flotante, de populaţiune aproape nomadă, printre nemişuri aşezate de altă naţionalitate, Albanesi, Sârbi şi Bulgari, căci elementul grecesc nu există ca popor, ci numai ca influenţă culturală. Bulgarii trăiesc cei mai mulţi vieţa miserabilă a şerbului, muncitor pe pământul Turcului său al Albanesului; dar acest popor bulgăresc, cu totă înjosita lui condiţiune actuală, are viitorul pentru el, de ore-ce se ocupă cu agricultura şi ia mereu pământul în stăpânire, cu cât se emancipază din starea lui aşă de degradată; apoi e foarte politic şi ameninţă a copleşi prin numărul lui pe acela al tuturor celorlalte elemente. De aici mai ales se ridică pericolul pentru Armâni, nu din partea panelenismului, care a ajuns a fi aproape numai o legendă. Prea bine spunea dlui Nenişescu un Armân din partea locului: „Noi nu ne temem nici cum de stigleţii panelenismului. Greci *nu sînt* în Macedonia, ei vor să facă Greci, şi decă nu au izbutit până eri, astăzi înzădar se mai muncesc. De corbii panbulgarismului inse trebuie să ne temem, căci propaganda bulgară n'are nevoie să facă Bulgari. Bulgari sînt în Turcia, şi bordeele lor sînt pline de copii“.

E drept că ceea ce slăbeşte puterea de împotrivire a elementului armănesc, este despărţirea lui în cele două tabere: aceea a Armânilor curaţi şi aceea a Grecomanilor, adică partizani ai grecismului. Eră un timp când tot Armânul consideră ca lucrul cel mai de onoare a fi luat de Grec, când toţi îşi vîrsau sângele pentru cauza grecescă, precum au făcut-o în lupta pentru emanciparea Greciei, care emancipare a înflorit pe mormintele Românilor din Peninsula Balcanului; când fiecare Armân îmbogăţit prin munca lui rodnică şi stăruitoare credea de datoria lui a înzestră capitala Greciei cu câte un monument său o instituţiune ce costă milioane, astfel că Atena a reinviat din morţi cu banii Armânilor. Acum această direcţiune a spiritului armănesc a început a mai slăbi, căci s'a ridicat împotriva ei curentul naţional, conştiinţa Armânilor ca popor deosebit de Greci şi intrudit cu Românii de la Dunăre, şi cătră noul regat ce creşte şi înfloreşte tot mai mult în vaţă şi putere, se îndreptă privirile unei părţi tot mai numeroase din poporul Armânilor, mai ales că paralel cu suirea pe cer a stelei poporului român se coboră aceea a moştenitorilor vechilor Eleni, cu tôte că şi ea de abia a resărit. Acesta e partea cea mai caracteristică a dezvoltării mai noue a poporului armănesc, parte pusă cu deosebire în lumină prin scrierea dlui Nenişescu.

Poesiile naţionale datorite penelor dlui Stefan Cionescu, Taşcu Iliescu şi alţii, caută să facă a străbate iubirea limbei şi a nemişului în straturile poporului armănesc şi să îndrepte, odată cu redeşteptarea conştiinţei naţionale, mintea acelu popor cătră ţera cea mare, cum numesc Armânii în limbajul lor colorat regatul României.

Cartea dlui Nenişescu este interesantă şi prin descrierea amănunţită a foarte multe localităţi armăneşti, care descriere ne pune în poziţiune a cunoşce pe deplin condiţiunile de existenţă ale fraţilor noştri de peste Dunăre. În multe cazuri, dl Nenişescu aruncă priviri asupra istoriei localităţilor descrise de dsa.

O impregiurare care-l preocupă foarte mult, este

numărul total al populaţiunii armâne. Asupra acestui punct este aproape cu neputinţă a se ajunge la rezultate pozitive, din cauza lipsei deplene de ori-ce date statistice. Dl Nenişescu a căutat să încunguire greutatea, prin cercetări repetate în deosebite locuri şi provenind din deosebite izvóre asupra numărului populaţiunii armăneşti. Dsa se opreşte, după combinarea tuturor datelor culese de dsa, la cifra de vre-o 900.000 — 1.000.000 de suflete, cifră foarte deosebită bunăoară de cea a dlui Bérard, care dă numai 300.000.

Acestă deosebire se esplică inse în parte, decă luăm în privire că Bérard da drept Greci pe Armânii grecomanii.

Cartea dlui Nenişescu mai are apoi şi un merit literar. Este scrisă în o frumoasă şi curgătoare limbă românească, plină de descrieri plastice şi frumos încondeiate. Se cunoşce, că mintea ce a conceput-o e înzestrată cu darul poeziei, care preface ori-ce atinge din sərbăd trup în caldă închipuire.

Sînt de părere că atare lucrare, fructul unei călătorii obositoare şi periculoase în o ţeră aproape sălbatică în privirea administrativă, merită premiul pe care autorul îl solicită de la Societatea noastră.

Ea este frumos scrisă, atrăgător alcătuită, şi înfăţişază o netăgăduită valoare ştiinţifică, pin faptul că stabileşte adevăruri noue, căci ce e ştiinţa alt ceva decăt dovedirea adevărurilor!

A. D. XENOPOL.

S o n e t.

*S'aşedă tainic liniştea de séră
Şi pulberea pe strade se aşedă,
Fecióra nopţii 'n mantia-i de raţă
Domol, pe trepţi de stele se coboră.*

*În fulgi de aur apele vieţă,
Un şir de munţi se mistue în pară,
Brumă vîrsă florile de vîră
Şi Nimfele un cântec fredonéză . . .*

*Cu capul strîns sub aripi paserele
Ascultă lin poveştile din crâng
Şi-apoi le fură somnul şi pe ele.*

*Ah . . . numai eu cu sufletul nătâng,
Încerc să scriu povestea vieţii mele,
Căci de adorm, visez în somn şi plâng . . .*

PETRU CONDA.

Cocóna (cătră servitoare :) Treji, eşti un diavol impeliţat.

Ionel (copilul cucónei :) Mamă, dta dîci, că e un diavol şi tata îi dîce: ângeraşul meu.

Profesorul: Adunarea pe care ai făcut-o e rea şi acuma. Ce, nu te-ajută nimenea acasă?

Elevul: Ba, me ajută tata!

Profesorul: Bine, dar socotela pe care o face tă-tă-teu e totdeauna mai incurcătă. Ce-i tată-teu?

Elevul: Chelner!

Guvernorul și notarul.

din Tales of the Alhambra by W. Irving.

Gn vremurile de mai de mult domniă odată ca guvernor peste Alhambra, un cavaler bătrân și harnic, carele pierdându-și o mână prin bătălii, era de comun cunoscut sub numele de „el Gobernador Manco” séu guvernorul olog de o mână. El își întipuiă mult că-i un soldat bătrân, își resucia mustețile gróse fioros până pe sub ochi, se încălță c'o păreche de cisme mari de resboiu cu pinteni și umblă incins c'o spadă de Toledo lungă cât o frigare, — iar din busunarul de dinapoi totdeauna i atěrnă o năframă mare și pistriță.

Cu tóte acestea eră tare fãlos, punctual și ținea tare la tóte privilegiile și demnitățile sale. Sub comanda lui prerogativele Alhambrei, ca a unei reșidinți și moșii regești, se observau fórté esact. Nime nu putea să intre în cetate cu arme de foc, cu sabia, séu cu vre o bătă a mână, — de nu cumva eră de un rang mare — și tot călărețul eră îndatorat să se scóbore la pórta și să-și ducă calul de căpestru.

De óră-ce deluțul pe care e zidită Alhambra, se ridică tocmai din mijlocul orașului Granada, fiind așa dîcîend o créstă a orașului, prefectul orașului, vđdînd acest imperiu în imperiu, un post atăt de mic și de sine slătător tocmai în mijlocul orașului unde porunciá el, totdeauna se supěrá. Cu deosebire eră cătrănit de gelosia guvernorului bătrân iute la fire, carele se aprindea la cea mai mică cestiune de autoritate și jurisdicțiune, pentru o mulțime de vagabunđi cari s'au incuibat prin șanțurile cetății, de unde jefuiau și prădau pe ómenii cei de frunte din oraș.

În urma acesteia eră totdeauna o frecare aspră între prefect și între guvernor, — mai ales acest din urmă eră dărz, pentru că bine se șcie că tocmai potențații cei micuți is mai geloși de privilegiile lor. Palatul imponent al prefectului se ridică pe „plaza nueva”, nu departe de piciorul deluțului pe care se nalță Alhambra. Ací totdeauna eră câte o paradă de polcilști, de funcționari și de servitori. De pe un unghiu al cetății se vedea fórté bine palatul prefectului și tocmai din vėrful acesta avea datina guvernorul bătrân să se uite legănându-se și pândind c'un ochiu resboinic pe rivalul seu, — ca un uliu când descopere prin clómbes un cuib de pasere.

De câte ori se repeđiá el în oraș, totdeauna eră în ținută mare: séu călare și incungiurat de gardiștii sei séu în calésa cea pompósă, o horubă veche pistriță trasă de opt catări și impresurat de o mulțime de servitori și gardiști, cari alergau pe jos și călari de el, care totdeauna își întipuiá că faee impresiune de gróză și de admirare ca un adevěrat vice-regent. Glumeții din Granada și în particular aceia cari tândăliau pe lângă palatul prefectului, își băteau joc de el și cu alusiune la supușii lui cam reu imbrăcați, l'au poreclit „regele cersitorilor”.

Cel mai mare izvor de cěrtă între acești doi ómeni puternici eră dreptul reclamat de guvernor, ca tóte lucrurile cari sînt destinate pentru garnisonă să trecă libere de vamă prin oraș. Cu timpul privilegiul acesta a dat ocaziune la multe înșelăciuni. O mulțime de contrabandiști s'au incuibat prin ascunđeturile și gropile cetății, cari făceau treburi mari și importau o mulțime de articli netacsați, cu ajutorul și invoiéla soldaților din garnisonă.

De la o vreme prefectul s'a convins de fărădelegile acestea și s'a consultat cu factototumul seu, cu escribano séu notarul, un om fórté reutăcios, căruia i plăcea să-și vėre nasul și unde nu-i fierbe óla. Acesta s'a bucurat tare de ocaziune că póte să incurce pe potentatul cel vechiu al Alhambrei într'un labirint de ordonanțe și de legi invechite. El a asigurat pe prefectul, că póte insistá asupra dreptului de a esaminá fieșcecare convoiu, care trece prin orașul seu și a și concipiat o scrisóre lungă pe séma guvernatorului în care se reclamá dreptul esta. Guvernorul Manco eră un soldat bătrân, onest și plin de incredere în sine, carele urá pe un escribano mai tare decăt pe dracu și pe acesta în particular mai tare decăt pe toți ceialalți escribanos.

— Cum! — dîcea el sucindu-și mustețile — pune prefectul un om de gálcěvă ca să-mi facă neplăceri?! I voi arată eu, că un soldat bătrân nu se lasă purtat de nas de un cărturar.

A luat condeiful ș-a așternut pe hărtie niște rěnduri pline de amărăciune, în care fără de-a probá, insistá asupra dreptului seu de transit liber de vamă și amenință cu resbunare pe ori care finanț care ar cutezá să se atingă cu mânilé sale necinstite de vre un convoiu protejată de stégul Alhambrei.

Până când cestiunea asta se discutá atăt de violent între cei doi potențați pragmaticali, într'o đi s'a întemplat că mai mulți catări încăreáli cu proviant pentru garnisonă au sosit la pórta orașului Xenil, de unde acestea aveau să trecă prin un suburbiu al orașului, în drumul lor cătră Alhambra. În fruntea convoiului călăriá un corporal bătrân și crunt, de un naturel aspru, carele a servit mult sub guvernator și eră un om după placul lui. Acesta eră atăt de dur și de țepěn, ca un taius vechiu de Toledo. Când ei s'au apropiat de pórta orașului, corporalul a scos stégul Alhambrei, l-a pus în oblene și încordându-se oblu în sus în șea înaintă cu fața drept înainte, dar într'adevăr gata ca un zăvod să se arunce la ori și cine și să mușce.

— Cine trece? strigă sentinela de la pórta.

— Soldați din Alhambra, răspunde corporalul fără de a-și întórce capul.

— Ce povară duceți?

— Provisiuni pentru garnisonă.

— Treceți.

Corporalul mergea oblu înainte urmat de convoiu, dar abiá a făcut cățiva pași, când dintr'o căsuță de vamă niște finanți și funcționari năvălesc afară.

— Hei, mēi! strigă conducătorul lor, stai! și desfă-ți desagii.

Corporalul atunci s'a întornat în giur și s'a pus în pozițiune de bătaie:

— Respect stégului din Alhambra, dîse el, — acestea pacheturi sînt pe séma guvernorului.

— Cépa ciorii pe séma guvernorului; mēi opriți catării — đic eu.

— Voi opriți convoiul cu periclitarea vóstră, strigă corporalul trăgěnd cocoșul de la pușcă. Mănați mēi! Aceia dau în măgarii cu povară; un finanț sare și prinde unul de capestru, atunci corporalul își ridicá arma și îl impușcă.

La moment tótă strada a fost alarmată. Pe corporalul cel bătrân îl prind și după ce i-au dat o mulțime de inboldituri și pumni, ca să-i trecă pofta de legile spaniole, îl trag jos de pe catăr, îl pun în fiere și îl conduc în prinsóra orașului, — camerașilor lui

li s'a dat voie să mǎrgă cu convoiul cotorosit in cetate.

Governorul bătrân eră p'aci să turbeze de mǎnie când a audit de insulta stégului și de captivarea corporalului. Căt-va timp a alergat infuriat de a lungul bastionelor și după ce s'a mai recorit nițel, priviă foc și sabie pe piața prefectului.

Mai trecându-i de mǎnie a trimes un sol in oraș reclamând să i se elibereze corporalul, căci numai el are dreptul să țină judecată asupra celor ce stau sub porunca lui.

Prefectul, ajutorat de péna vestitului scriitor, a respuns lung și arătând că, de órá-ce omorul s'a comis pe teritorul orașului și in contra unuia din funcționarii sei, afacerea — de sine se intelege — aparține jurisdicțiunii sale; Governorul de nou ș-a reclamat corporalul; prefectul i-a trimis o replică și mai lungă, ascuțită cu paragrafi din legi. Governorul a devenit și mai turbat și in furia sa a început să-i poruncescă, la rândul seu prefectul deveniă tot mai rece și mai flegmatic in responsurile sale; tot astfel certându-se, in cele din urmă bătrânul soldat cu inima de leu, a ajuns cu totul infuriat și incurcat intr'o mreje de legi.

Cătă vreme viclénul escribano se delectă pe spe-sele guvernorului și conducea cercetarea in contra corporalului, acesta ședea posomorit intr'o temniță îngustă, la a cărei fereștuță ferecată mai viniă câte un prieten să-l mǎngăie.

După datina spaniolă, sirguinciosul scriitor a adunat un vrv mare de documente in contra bietului corporal, carele prin acestea a remas cu totul invins. Crima uciderii s'a probat și s'a pronunțat sentință de mórte.

Inzădar trimétea guvernorul la remonstrări și la amenințări; diua fatală se apropiă, corporalul fu transferat in capela prinsórei, unde se duc toți făcătorii de rele in ajunul morții lor, să mediteze asupra păcatelor severșite și să se ispășescă.

Vedénd guvernorul că afacerea ajunge la estrem, a hotărit să intervină in persónă, deci a dat ordin să prindă catări la căruța lui cea pompósă și incungiurat de gardiști, a plecat in oraș. Mǎnând drept la casa notarului, l-a chemat să iésă la pórtă. Ochiul bătrânului guvernor sclipiă ca jarul la vederea omului de lege carele veniă zimbind și plin de ncredere.

— Ce-i asta, ce aud eu, — đise guvernorul, — voiți să-mi spéndurați un soldat de al meu?

— Totul după lege, după forma strictă a justiției, — đise increduțul escribano frecându-și mânilé. Eu pot să arăt escelenței vóstre documentele referitóre la casul acesta.

— Adă-le aci, — đise guvernorul.

Scriitorul a alergat in cancelarie bucurându-se, că are ocasiune să-și arete genialitatea in fața veteranului ințepenit la cap. S'a reintornat c'un ténec de scrisori și a început a ceti. Intr'acea o mulțime de ómeni s'au adunat in giurul lor cari ascultau cu găturile incordate și cu gurile căscate.

— Te rog, dle, urcă-te in căruță din mijlocul acestor ómeni murdari, ca să aud mai bine, — đise guvernatorul.

Scriitorul s'a urcat. In momentul acela guvernorul făcú vizitiului cu ochiul, ușa aceleia s'a inchis și trăsura a pornit in góna cătărilor.

Bătrânul guvernor nici una nici doué, ș-a inchis prada in temnița cea mai grozavă. Apoi a trimis un

parlamentar in oraș proponénd in stil militar un cartel séu o schimbare de prinsoneri, pe corporal pentru scriitor. Fala prefectului eră vesteđită, cu tóte aceste a refusat și a dat ordin să se facă furcile.

— Oho! — așa stă tréba? — đise atunci guvernorul Manco. Și numai decăt a ordonat ca pe bastionul, de pe care se vedea mai bine piața orașului, asemenea să se ridice o păreche de furci. — E bine, — đise el trimisului din oraș, — spéndurați-mi soldatul, decăt ve place; dar tot atunci când isprăviți cu el, rădicați-ve ochii spre cetate să vedeți și pe scriitorul vostru atérnând intre cer și pământ.

Prefectul eră neinduplecat; gardiști lui s'adunau in ținută mare ca să formeze ocol pe piață, dobele se băteau, clopoțele se trăgeau. O mulțime mare de amatori s'au adunat din tóte părțile ca să asiste la justificare. De cealaltă parte guvernorul încă și-o adunat garnisona la paradă mare pe bastion și sunau clopoțele din Torre de la Campană a jele pe séma notarului.

Intr'acea femeia notarului își făcú drum prin mulțime ducénd in brațe doi copilași și aruncându-se la picióarele prefectului l-a rugat plângénd, ca pentru o fală să nu jertfescă vieța bărbatului ei și pe ea sáraca cu atâția copii mici.

Prefectul s'a inmuiat de tânguirea și de lacrămile ei, precum și de plânsetul copiilor. Corporalul a fost trimis sub pază, in hainele lui de arestant, ca un călugăr, dar cu capul sus și c'o față de fer, in cetate, ceréndu-se in schimb scriitorul, după cartel. Increduțul și odinióră fǎlosul om al legei a fost seos din temniță mai mult mort, decăt viu. Tótă dispoșiția lui bună a dispărut; pěrul lui a încărunțit, iar capul lui atérnă plecat și debălat ca și când ar simți ștréngui la gât.

Governorul bătrân și-a implântat mâna in șold și câteva minute s'a uitat la el c'un suris de fer. — De aci incolo, amice, — đise el — moderéză-ți zelul de a impinge pe alții la furci și nu te crede sigur când vei avé legea pe partea dtale; dar mai pe sus de tóte să nu te pună păcatele a glumi c'un soldat bătrân!

DR. T.

La o stație balneară:

Firfirel, chelner la un otel, a primit ordinul să scóle a doua đi diminéță, la ciasurile 6, un grup de escursionști compus din bărbați și femei. Séra inse vremea s'a schimbat repede și a început să ploué. Organisorul escursiunii a spus lui Firfirel să nu mai fie socotélă de ordinul ce i s'a dat și să nu mai scóle pe nimenea.

A doua đi, la ciasurile 6 fix, Firfirel s'a dus și a început să bată puternic la ușa fiecărui escursionist, strigând cât il luá gura:

— Nu ve mai sculați, căci escursiunea nu se mai face!

Marele duce Mihail al Rusiei eră cunoscut pentru spiritul seu mușcător.

Intr'una din đile, la o recepțiune, zăreșce intr'un colț pe renumitul profesor de astronomie Struve, din Dorpat, stând adâncit pe gânduri. Se apropie de el și, arătându-i mulțimea curtisanilor decorați cu tot felul de stele și ordine, îi đise:

— De sigur ai căđut pe gânduri, dle profesor, vedénd aci atâtea stele și nici una la locul ei!

POPORUL.

Țiganul și iepurele.

— Anecdota din popor. —

Un țigan se duse într'o Ți in pădure după niște lemnișore. Umblând el p'aici și la deal și la vale, vădă un iepure culcat in niște spini și de-odată stete pe loc. Când îl vădă primadată, inima îi bătea cu putere de bucuria cea mare, dar mai târziu se liniști și începă Dómne sfinte a face la planuri, incet bolborosind : „Aoleo, ce păpricaș o să am, să mânânc cu baba și cu purdeii; ce bani frumoși să mai capăt pe pelea asta; pe bani mi-oiu cumpără o puicuță; puicuța decă o scôte pui oi u vinde cu pui cu tot și mi-oiu cumpără o găscuță; găscuța decă o scôte pui oi u vinde cu pui cu tot și mi-oiu cumpără o purceluță; purceluța o fătă 7 purcele ș-un vericaș caciore; fiecare purceuă 7 purcei . . . ș-oiu pune pe danciu la ei; aoleo, când voi u veni cu sare la ei, voi u strigă numai din marginea pădurii: mēi danciule! . . .“

Abiă Țise țiganul cuvintele aceste și iepurele o luă pe picior; țiganul la acēsta remase ca opărit și intr'un târziu Țise : „Aoleo, gazdă fuseiu și sărac remăseiu! . . .“

Credințe populare.

La botez, când umblă preotul cu crucea, fetele și feciorii cari nu mânâncă și nu beau nimic până ce ies stelele pe cer și și atunci numai o pogăciță cât fundu olului, tare sărată, — își vād data in vis, imbiindu-i cu apă rece.

Când își face cutare fată de mărit, atunci p'acela după care face fata, îl dore tôte oșele și numai îl veđi uscându-se pe picior; tot s'ar duce, nu mai are stare, și alinare; nóptea par că toți purecii din lume sânt pe el, — și ca să se pótă olini cel puțin nóptea de pureci, trebuie să-și întorcă tôte hainele pe dos, dar acēsta nu-i destul, tot trebuie să mērgă, decă nu acum, mai târziu, unde îl chēmă dorul.

Inima din corb, decă o vei pune la horn să se ușce și o vei sdrobi și o vei da in mâncare ori beurtură unui om, e bună de ori-ce bōlă și cu deosebire la cei cu bōlă rea (nevoie.)

Suspinul (un morb la copii) se vindecă :

Decă in cuptorul, in care coci primaoră, vei face un colac găurit și decă vei da prin tr'ensul copilului apă să beie, séu :

Decă vei prinde un șerpe inainte de sf. George și-l vei spēndurá și decă prin ața cu care ai spēnzurat șerpele, îi vei da iarăș apă să beie.

Cu o nuia decă vei scôte o brōscă din gură de la șerpe, cu nuiaua aceea decă vei face semn cătră nori să se despărțescă — se despărțesc.

Care se va fonți (mēsurá cât e de greu) de 3 ori într'o Ți, nu se prind bosconele de el și nu calcă in urmă rea (când umblă fară să șcie unde se duce și

nu se sci re'ntorce acasă; il pōrtă necuratu — Țice poporul.)

Decă șerpele n'a fi vādut de nimeni 7 ani, se face bālaur.

Decă vei pune in grădină un cap de cal, ori alte oșe intr'un par, legumele nu le mânca ciumagiu (niște vermi in pământ.)

Decă vei pune o păpușe la stupi, nu ai baiu de deochiat.

Când bate vânt mare, s'a pușcat, s'a spēnzurat ori s'a aruncat cineva in apă; și-a făcut mōrte cu mâna — Țice poporul.

Semne rele, in multe casuri nenorocire: când îți cantă țicănitōrea in cale ori pe lângă raz: țic . . . țic . . . țic . . . când cantă mult pe lângă casă; când cantă găinele ca cocoșii; când baună cănele; când pocneșce mēsa și grinda; când s'aud zurgălauăle (petridele) in ol.

Vineri diminēta până in resărit de sōre decă te vei spělă pe cap in vale, îți trec durerile de cap.

Decă dormi in sērbători mari, somnuos vei fi peste tot anul.

Nu e bine să te speli, — pe față cu apă adusă in praznic, — in Țiua următore, că te dōre capul.

IOSIF STANCA.

Doine din munții apuseni*.

Dómne nu me bate reu.
Pentru căte-am făcut eu;
Decă nu m'ai fost bătut,
Până an le-am fost făcut.
N'am ce face c'o trecut,
Pare-mi reu de ce-am lucrat,
N'am ce face c'am fost beat.
Pare-mi reu ș-amu-i târziu,
Aș desface și nu știu.

Frunță verde de pe rit,
De când sânt am tot iubit,
Și-ncă nu m'am spovedit;
Nice nu m'oi spovedi.
Până 'n ciasu de-a muri;
Nice nu le-oiu spune tōte,
Până 'n ciasul hăl de mōrte,
Că eu când m'oiu spovedi,
Șapte popi, mi-or trebui,
Șapte popi șapte dieci,
Să me spovedesc ae veci.

ELISEIU M. CĂMPEAN.

* Audite de la Ioan Vēta.

SALON.

In drum spre Germania.

Vorba francezului, apetitul vine mâncând. Când am plecat de acasă, nici prin vis nu mi-a trecut, ca în véra acésta să fac o călătorie prin Germania; dar după ce am cutrierat atâta lume și țără, unde am vădút o sumedenie de frumuseți în veci neuitate, mi-a vinit dorul să merg și mai departe.

Aflându-me în Franzensbad la marginea estemă a Boemiei, unde de-o parte începe Saxonia, de alta Bavaria, am cređut că este bine să usez de ocaziune ca să fac un mic ocol și țincolo de granițele imperiului.

De asta-dată interesarea me atrăgea mai mult spre nord și anume spre Berlin, unde încă nu fusem, deci aleasei linia saxonă, lăsând pentru alte timpuri Bavaria, pe unde am mai trecut odată, precum pôte — își vor aduce aminte părinții actualilor cetitori ai „Familiei“, căci de-atunci a trecut vreme lungă, vr'o douăzeci și opt de ani.

Afară de Berlin, me interesă mult Lipsca, despre care am cetit atât de mult și pentru care mi-am format un anume cult, încât chiar să nu me fi dus la Berlin, Lipsca trebuia s'o ved. Eram dór numai la patru ore și jumătate de ea.

Mai eră un punct care me indemná să apuc drumul spre Saxonia: doriám să ved vestita Șvițeră Săséscă, Sächsische Schweiz, despre a cărei frumuseți se vorbește și se scrie cu mare entusiasm. Mi-a fost dor de munți, de stânci, de brađi, de aerul curat, pe care de giaba l-am căutat prin băile Boemiei.

Mi-am făcut dar un plan de călătorie. Un cerc în partea nord-ostică a Germaniei, care să cuprindă aceste puncte de frunte ale excursiunii dorite. Și am pornit.

Trecuse unul după miédăđi, când trenul nostru eși din gara Franzensbad. Timpul eră senin, aerul temperat, cum e prin Bohemia, dispoziția călătorilor veselă, căci toți se rentorceau acasă de la băi. Stam la ferésta cupeului și priviam cu duioșie valea Egerului, în care am petrecut câteva săptămâni frumoșe și pe care o părăsiam acuma pôte pentru totdeauna. Aruncaí o privire de adío Franzensbadului, care se ascundea sfioșă jos în fundul văii, la umbra parcurilor sale recoroșe și-mi revocai în memorie tóte suvenirile plăcute. Așá me obicínisem cu tóte, încât despărțirea ími părea grea. Dar trenul își îndreptă calea de după un deal, care ne închise tabloul; nu mai vedurám nici valea Egerului, nici Franzensbadul; alte orizonturi ni se presintară.

Văi cu lacuri, păduri de brađi, dealuri cu cătunuri se péréndă din ambele părți. O regiune romantică fórté, care la tot momentul ne atrage luarea aminte, în altă și 'n alta parte. Inse n'avem timp mult de desfétare, căci íată sosirám la stația primă. Súntem la Voitzersreuth Cea din urmă stație în Bohemia. Aici se face revisia vamală, cuferele mari se dau jos, iar gíamantanele de mână se visitéză numai în cupeuri. Pasaport nu se cere. Nici o șicanare. Tratare umană.

Intrebuințám cele cinci-spre-đece minute de paușă

spre a ținé o revistă asupra impregiurimei și ne delectám în satul Schönberg, primul sat în Saxonia, la depártare cam de jumétate de oră, la pótele muntelui Kapellenberg, de unde turistul are o priveliște minunată.

Peste câteva minute súntem și noi în Saxonia. La Brambach trecem granița, dar aici acceleratul nostru nici nu se oprește, ci ne duce prin niște ținuturi din ce în ce mai romantice și nu stă decât la Bad-Elster. Aici par că ne aflám la gara Franzensbad. Pe peron o mulțime de dame și de trei ori atâte cufere, gíamantane și cutii. Semnul invederat, că súntem la o baie pentru femei, cari se 'ntorc acasă.

Da, da. Bad-Elster este Franzensbadul Saxoniei și avénd cam aceleași mijloce de cură, face mare concurență aceluia. Informațiunea ne spune, că are 13 izvóre alcalice-salinice, iar numărul vizitatorilor se urcă pe an la cinci mii.

Pecat că de la gară nu puteam vedé acésta baie interesantă. Astfel numai publicul adunat aici ne da o íconă oreșcare a vieții de acolo. Judecând după acesta, sesonul din Elster a putut să fie destul de variat, căci vedeam o mulțime de dame tinere și vesele; ori pôte se bucurau numai pentru că se 'ntorceau acasă.

Ori care va fi fost cauza dispoziției lor bune, impresiunea eră plăcută, căci ce este mai frumos decât să veđi niște dame suriđende?! Veselia asta trecú apoi în o scenă hazlie, de care am ris mult.

Trenul nestând decât câteva minute, tóte voiau să se urce cât mai curénd, ca nu cumva să remână fără loc. În inválmășéla acésta mare și în lipsa de hamali indestulitori, bărbatul uneia a apucat singur în mână cele cinci cutii ale nevetei sale și se căznią să le urce în cupeu. A și reușit de minune a pune piciorul pe scară, dar în momentul acela cineva îl ímboldi și tóte cele cinci cutii i se rostogolrá jos pe pământ.

A vedé fața acestui om nenorocit, care în zăpăcéla sa nu șciea cum să scape mai degrabă din incurcătura sa comică, eră un ce homeric. Săracul, voind să facă cât mai curénd capét scenei neplăcute, culese cum putú de iute cutiile și le aruncá sus una după alta. Inse una căđú înderét, se deschise și tot cuprinsul ei se goli pe peron. Erau niște obiecte de toaletă íntimă. El ínmărmuri, ea sári jos și aruncând bietului bărbat o privire fulgerátóre, le aduná iute și se duse în alt vagon. Me uitam la bărbat și mi-a trecut de șagă. I-am dat să-și ducă cutiile după nevéstă și când mi-a mulțumit par că l'aș fi scăpat din primejdia cea mai mare.

A pornit și trenul. Abiá la câteva minute, în o vale din stânga, íată că zărírám și edificiiile băii Elster. Súntem în valea Elsterului alb. Păduri de brađi ímpodobesc ambele maluri, printre cari căi bine íngrigite conduc la băi, cari au o situație mult mai frumoșă decât Franzensbad. Din fuga trenului privim cu plăcere clădirile și villele ce se ridică din frunđiș, invitând par că pe ómeni la o recreațiune plăcută. Dar acceleratul sbórá și peste câteva minute dispare totul...

Calea ferată ne conduce prin locurile cele mai romantice, unde ochiul la tot momentul are puncte de desfétare. Saxonia ne face impresiunea cea mai bună. E o țără mai frumoșă decât Bohemia. Mulțimea de fabrice e surprínđétóre. Abiá mai dăm de sate, ci numai de fabrice íncungiurate de locuințele lucrătorilor. Pământul e slab, nepotrivit pentru agricultură. Dar în fiecare vale vedem câte un stabiliment de industrie;

pe malurile fiecărui përiu fumează coşurile fabricelor, cari din când în când se presintă ca nişte colonii mari . . .

Sosim la Plauen, un minunat oraş de fabrice, cu 55.100 de locuitori, pe cõsta unui deal, în Elsterul-alb. Privim cu uimire interesantele formaţiuni ale oraşului, care în spre vale se compune aproape numai din fabrice, iar în sus se termină într'o cetate vechiă, Hradşin, ce domneşte asupra ţinutului întreg. Capitala unei provincii, Plausen are casa oraşului din secolul al XVI şi un muzeu de industrie, iar în anul acesta a ridicat un monument lui Bismarck.

Nu peste mult, la Jocheta, avem privilegiul s'admirăm valea Elsterului-alb în totă frumuseţea sa. Calea ferată trece valea pe un viaduct grandios, de 280 metri lung şi, la locul cel mai afund, de 68 metri înalt. Viaductul e compus din doue rânduri de arcuri, unul peste altul. Prin unul din arcurile de desubt trece o altă linie ferată.

De aici încolo tot sate şi oraşele de fabrice, printre cari cel mai mare este Reichenbach, cu 24.400 de locuitori şi cu un muzeu istoric. Dar înainte d'a sosi acolo, trecem adâncă vale Göltzsch, pe un viaduct şi mai colossal, căci e de 579 metri lung şi de 78 metri înalt, cu patru rânduri. Privim jos din tren ca din vârful unei stânci. O călătorie în adevăr romantică.

Urměză Werdau, apoi Crimnitzschau, primul cu 17.400, al doile cu 23.500 de locuitori; amândouë nişte importante sate de fabrice de tors şi de ţesut. Apoi trecem un tunel şi nu peste mult sosim la Altenburg, un oraş mare, cu 33.400 de locuitori, capitala principatului Sachsen-Altenburg.

Décă ar fi vreme, ar meritá să intrăm în oraş, căci are o cetate vechiă, pe o stâncă de porfir, într'ensa o biserică antică şi pe cõste un parc frumos, unde lumea se plimbă cu plăcere; trei lacuri, parte în oraş, parte în nemijlocita-i apropiere, impresorate de plantaţiuni preţioşe, dau oraşului un aspect fõrte atrăgător.

În apropierea garei este şi un muzeu de istoria naturală. Se dice, că aici se află una din cele mai bogate colecţiuni de fluturi.

De aici încolo, calea ne põrtă prin poziţii mai puţin romantice. Dealurile şi munţii dispar; incetul cu incetul valea se lăţeşte, vedem iarăş câmpie, în ea lucrători, cari, de şi e duminică după miédăşi, încarcă şi cară acasă grâul secerat.

Nu peste mult se ivesc conturile unui oraş mare. Întéiu nişte fabrice, apoi câte o grupă de case, mai apoi ici colo ville, vedem şi nişte restauraţiuni cu grădini, pline de ómeni . . . Şi tot aşá, numai ce ne pomnim că am intrat în oraş; pe lângă noi case mari, strade regulate, mişcare şi viaţă . . . Am sosit la Lipsca.

IOSIF VULCAN.

Adunarea Asociaţiunii transilvane

la Lugos în zilele de 27 şi 28 august n., a fost o adevărată serbare culturală-naţională. A luat parte lume multă din tóte părţile, dar grosul publicului s'a adunat din Banat.

Cuvântul de deschidere al preşedintelui I. M. Moldovan a arătat, că „resultatele ce putem constata de la întemeierea Asociaţiunii, sânt puţine şi modeste“, cu

tóte aceste poporul român a făcut progrese în cultură.

Respunsul dlui dr. Alesandru Mocsonyi, prin care a bineventat Asociaţiunea în numele bănăţenilor, a încălzit tóte inimele. În deosebi a fost aplaudat cu entuziasm, când a dis : „Până când poporul român va fi inspirat de bunul seu geniu; până când noi inteligenţa, fideli acestuia, ţinem neclintit ca la o dogmă neresturnabilă, la convingerea, cumcă cultura poporului român are să fie creştină, naţională şi patriotică: până atunci poporul român, în faţa tuturor pericolelor ameninţătoare, liniştit póte esclamá: Afară de frica lui Dumnezeu, altă frică nu cunoşc“.

Lucrări literare s'au cetit doue: În şedinţa primă a cetit protopopul Vincenţiu Grozescu lucrarea sa despre Români din Banat; în şedinţa a doua profesorul Ioan Popea despre „Influenţa casei părinţeşi asupra caracterului indiviţilor şi al naţiunilor“; iar a treia, „Despre căsătoriile la români“ de canonicul Gavril Popa, nu s'a putut ceti, din lipsa timpului.

Ruga şi emularea corurilor au fost culmea serbarilor populare. Ruga s'a început după miédăşi la orele 5, luând parte mii de ómeni. La 7½ a urmat emularea corurilor, numite în nr. trecut. La 11 ore nóptea, la iluminăţiune de foc bengalic, tóte corurile împreună, şapte sute patru-şeci de cântăreţi, au cântat imnul naţional „Deşteptă-te române!“ Un moment sublim, care a sgudit tóte inimele. Premiile s'au adjudecat astfel: Premiul I l-a obţinut corul bărbătesc gr. c. din Oraviţa; premiul II, corul micst din Belinţ; premiul III s'a împărţit în trei: corul bărbătesc gr. c. din Ticvaniul-mare a primit pocalul de argint, corul micst din Topoloveţul-mare flautul şi corul micst din Ictar violina. — *Juriul* a fost compus din dnii Eugen Mocsonyi, Coriolan Bredicean, Ioan Vidu, Nicolae Ştef, I. M. Roşu, dr. D. Florescu, Timoteu Popovici şi dr. Elie Dăian.

Din rezultatele adunării însemnăm, că s'a încassat de la membri noi 2000 fl.; membru în comitet s'a ales în locul vacant protopresbiterul Hannia, iar controlor dl G. Creţu; viitõrea adunare se va ţine la Mediaş.

LITERATURĂ şi ARTE.

Enciclopedia Română. A apărut fasciõra 1 din volumul prim al Enciclopediei Române, redactată de dl dr. Cornel Diaconovich şi editată de librăria W. Krafft din Sibiiu. Acest dicţionar enciclopedic, ne spune prospectul, urmăreşte scopul de a popularisá ştiinţele şi artele şi de a lăţi cunoşcinţele folositoare în sinul poporului român şi în special de a oferí publicului cetitor o icõnă cât mai fidelă a întreg trecutului şi a tuturor stărilor actuale ale Românilor, fără deosebire de hotare politice. Enciclopedia Română se lucréză de aproape 200 de autori şi apare în estensiune de cel puţin doue tomuri de câte 60 cõle de tipar. Publicarea se va face în fascicole de câte 6 cõle în decurs de vr'o 2 ani, 10 fascicole forméză un tom. Abonamentul pentru 2 tomuri 15 fl., ori 40 lei. Fasciõra apărută se presintă într'o formă frumoşă, tipărită curat, hârtie destul de bună şi cu mai multe ilustraţiuni. Cuprinde cuvintele de la A până la Alcanina. Sânt în ea şi multe cuvinte de prisos pentru publicul nostru; dar decă spriginul acestuia i dá mâna redacţiei să-şi permită

lucrul a oferit cetitorilor mai multe decât ce le trebuie, noi n'avam decât să o felicităm.

Conferințe literare de dna Smara. Cunoscuta noastră scriitoare, dna Smara, care ne-a trimis pentru numărul de acum un fragment frumos din o narațiune poetică mai lungă, a scos la lumină în București trei conferințe literare ce a ținut la Ateneul român din București. Prima poartă titlul „Despre copiii orfani“, — a doua „Feciorii și fiicele noastre“ din care publicarăm și noi o parte, — și „Inteligența femeii“ care s'a publicat întăia-ora în foia noastră. Doritorii de a avé orl care din aceste lucrări, au a se adresă la redacția noastră. Prețul unui exemplar 50 bani.

Acte și documente istorice. Am primit dălele trecute primele șapte volume din importanta publicațiune de „Acte și documente relative la renașcerea României“ scôsă la lumină încă de la 1888, de Ghenadie Petrescu (atunci) episcop de Argeș, Dimitrie A. Sturdza membru al Academiei Române și Dimitrie C. Sturdza. Anul trecut această publicațiune a intrat în edițiunea Academiei Române, care o tipărește din fondurile princesei Alina Știrbei. A și apărut volumul prim, publicat de Dimitrie A. Sturdza și C. Colescu-Vartic. Volumul acesta cuprinde documente și acte relative la Divanul ad hoc al Moldovei din 1857. Prețul unui volum e 15 lei. Fiecare volum conține peste o mie de pagine.

Un nou dicționar franco-român apare în editura librăriei Carol Müller din București, compus de dl Urechă. Dicționarul acesta va apăre în răspândita „Bibliotecă pentru toți“, va cuprinde peste 750 pagini și nu va costă mai mult de 2 lei.

O nouă carte maghiară despre Români. Cețim în diarele maghiare, că la Becicherecul-mare a apărut de curând o nouă scriere maghiară despre noi Români. Titlul cărții este „A románság“ (România), iar autorul Szabó Ferencz. Cartea e voluminôsă, căci are 560 de pagine. Autorul ș-a luat informațiunile din scrierile lingvistice, geografice, istorice și politice ale dlui Moldován Gergely.

Diare noue. Libertatea, diar politic, a apărut la Râmnic-Vâlcea, sub redacțiunea dlui M. Stefanescu, va eși odată pe săptămână. — *Voința Tulcei*, asemenea diar politic, a apărut la Tulcea.

Reprezentăție teatrală în Băița. Dumineca trecută, la 30 august n., s'a dat la Băița zarandană, o reprezentație teatrală, în folosul bibliotecii școlare de acolo. S'a jucat „Kir Zuliardi“ comedie într'un act de V. Alecsandri, având roluri dșorele V. Popescu, I. Popovici și dl I. Perian; „Arvinte și Pepelea“ vodvil într'un act de V. Alecsandri, prin dșora M. Dragan și dnii G. Perian și I. Bârna. Intre aceste doue piese dl N. Perian a declamat poesia „Plugul blăstemat“ de V. Alecsandri. După teatru a urmat dans.

CE ENOU?

Hymen. Dl dr. George Mathe, candidat de avocat în Oradea-mare, s'a logodit cu dșora Maria Erdeli, fiica dlui Iosif Erdeli, avocat în Oradea-mare. —

Dl Ioan Toma, absolvent de teologie din Sibiu și acumă invțător în Herman, s'a cununat cu dșora Elena A. Nan în Herman, în duminica trecută.

Șciri personale. Dl dr. Emil Pușcariu, profesor universitar la Iași, este numit în funcțiunea onorifică de membru în consiliul de igienă și salubritate publică al județului Iași. — Dl Aurel Ciato, student în drept, acusat pentru agitațiune în contra națiunii maghiare într'o convenire arangiată de cătră studenții abiturienți din Blaș, a fost condamnat săptămâna trecută de tribunalul din Alba-Iulia la un an de închisore de stat și 400 fl. amendă.

Șciri bisericești și școlare. Dl Moise Neș, vice-rector în seminariul de băeți din Oradea-mare, a fost numit canonic la capitulul gr. c. român din Oradea-mare. — Dl dr. Valeriu Branișce, fost profesor la gimnasiul românesc din Brașov și în urmă redactor-șef al diarului „Dreptatea“ din Timișora, a fost reales profesor la catedra sa de mai nainte.

Școla de fete cu internat în Beinș. Luna această are mare însemnătate în desvoltarea creșcerii fetelor române din părțile noastre. În luna septembrie se va deschide la Beinș școla civilă gr. c. de fete cu internat, care s'a înființat de In. Pr. Ssa părintele episcop Mihai Pavel. Aflăm că personalul conducător al școlei s'a compus, iar înscrierile se vor face la 15, 16 și 17 septembrie n. Tacsă anuală la internat este 150 fl.

Petrecerea din Pâncota, pe care am anunțat-o în nr. trecut, a reușit foarte bine. Au luat parte dómnele: Popovici (Șiria), Petruț (Șepreuș), Varga (Socodor), Crișan (Seleuș), Budai (Cintei), Leuca (Pâncota), Pescariu (Orosháza), Pop (Drauți), Popovici (Seleuș), Popovici (Otlaca), Julani (Otlaca), Morariu (Ternova), Vanc (Madiarat), Grozescu (Agris), Motorea (Agris), Jercan (Șiclău), Popovici (Covășinț), Popescu (Covășinț), Putici (Covășinț), Binchieu (Pâncota), Oșca (Pâncota) și altele; dșorele Mariôra și Emilia Petruț (Șepreuș), Elsa Staubesand (Zarând), Varga (Socodor), Veturia Crișan (Seleuș), Elena Pescariu (Orosháza), Alexandra și Marta Julani (Otlaca), Leuca (Pâncota), Maria Rațiu (Șiria), Tripon (Agris), Borlea (Madiarat), Popovici (Otlaca), Mariôra Popescu (Covășinț), Popovici (Arad), Leuca (Șimand), Mladin (Chișineu), Crainic (Nadab), Rusu (Șiclău) etc.

La școla superiôră gr. or. română de fete din Arad înscrierile s'au făcut la 3—5 septembrie n. Incepând din anul acesta, pe lângă cele patru clase ale școlei superiôre s'au adaugat și cursuri preparandiale pentru candidatele de invțătore, unde studiile se vor propune prin profesorii de la institutul pedagogic diecesan de acolo.

Călindarul săptămânei.

Dumineca a 15-a după Rosalii. Ev dela Mateu, c. 25. gl. 1, a inv 2.			
Diua săpt.	Călindarul vechiu	Călind. nou	Sórele.
Duminecă 25	Apost. Vartolomeiu	6 Magnus	5 5 6 20
Luni 26	Mart. Adrian și Nat	7 Regina	5 7 6 18
Marți 27	Cuv. Pimeu	8 (f) Nasc. M.	5 8 6 16
Mercuri 28	Cuv. Moise Arap	9 Bruno	5 10 6 13
Joi 29	(f) Tăierea b. st. Ioan	10 Pulcheria	5 12 6 11
Vineri 30	SS. p. Ales. Ioan și Pav.	11 Atanasiu	5 13 6 9
Sămbătă 31	Bréul précuratei	12 Guido	5 15 6 6

Proprietar, redactor respunđător și editor: **IOSIF VULCAN.** (STRADA PRINCIPALĂ 375 A.)

CU TIPARUL LUI IOSIF LÁNG ÎN ORADEA-MARE.